

SZKLANE PUŁAPKI

Czy zdarzyło ci się kiedyś uderzyć w idealnie umytą szybę, której nie zauważyłeś? Dla ptaka, który szarżuje w kierunku przeszkody z prędkością kilkudziesięciu kilometrów na godzinę, taka konfrontacja bardzo często kończy się śmiercią. Ptaki zwykle nie rozpoznają szkła jako bariery fizycznej. Na szczęście są metody, które pozwalają zapobiec podobnym tragediom.

DLACZEGO PTAKI UDERZAJĄ W SZYBY?

Istnieją cztery główne przyczyny tego zjawiska. Pierwszą jest transparentność szyb. Ptak widzi jedynie to, co jest po drugiej stronie, nie dostrzegając szklanej bariery. Przemierzając się swobodnie pomiędzy środowiskami, napotyka na niewidoczną i w efekcie najczęściej śmiertelną przeszkodę. Można zadać sobie pytanie, dlaczego tak się dzieje, skoro ja widzę szybę, a ptaki mają przecież wzrok dużo lepszy niż większość kręgowców? Rzecz w tym, że my zdajemy sobie sprawę z obecności przezroczystej tafli na podstawie doświadczenia, widocznych ram i innych artefaktów towarzyszących lub choćby małych zabrudzeń. Ptak nie przeprowadza takiej analizy w podświadomości, a jego wzrok daje się łatwo oszukać. Drugim problemem, z którym ptaki „nie radzą sobie” w zetknięciu z szybami, jest ich refleksyjność. Szyby niemal w każdych warunkach atmosferycznych odbijają elementy środowiska znajdujące się vis-à-vis. Jeśli są idealnie gładkie, to odbijają większą część światła przy minimalnym rozproszeniu, nabierając właściwości zwierciadła optycznego. Efekt odbicia otoczenia w szybie zwiększa się przy mocno wyciemnionych pomieszczeniach po jej drugiej stronie. Takie zaciemnienie wykorzystuje się w typowych lustrach, pokrywając je z tyłu nieprzepuszczalną dla światła warstwą. Powstająca na szybach fałszywa rzeczywistość skutecznie oszukuje wzrok ptaków, które lecą na swoją zgubę w stronę pokarmu, schronienia czy gałęzi, będących w rzeczywistości tylko ich podobizną. Trzecim powodem, dla którego szyby są dla ptaków groźne, jest tzw. efekt latarni morskiej. Wiele gatunków ptaków

wędruje nocą w niemal całkowitych ciemnościach, zwykle na większych – zdawałoby się bezpiecznych – wysokościach. Mechanizm, który sprawia, że światło przyciąga migrujących wędrowców, czyli tak zwana fototaksja, nie jest precyzyjnie poznany. Wiadomo natomiast od niedawna, że ptaki lecące w nocy nad miastami częściej odzywają się głosami kontaktowymi. Przypuszcza się, że zdeorientowane częściej uderzają w szyby wysokich budynków w wyniku intensywnych nawoływań, które dodatkowo odbijają się od fasad budynków. Ponadto światło oszukuje kompas wewnętrzny wędrowca, zaburzając właściwy odbiór pola magnetycznego Ziemi. Te osobniki, którym uda się w porę dostrzec przeszkodę, krążą wokół, aż w końcu osłabione bezproduktywnym lotem lądują na ziemi. Ostatnią przyczyną uderzania ptaków w szyby jest walka z pseudorywalem. Ptaki dostrzegają w szybach czy np. lusterkach samochodów własne odbicie, traktując je jak konkurenta, którego należy pogonić. A że alter ego jest identycznie „zdesperowane” jak ptak podejmujący walkę w rzeczywistości, toczy on czasami wielogodzinny, wyczerpujący siły pojedynek, uderzając przy tym w szybę konsekwentnie i wielokrotnie.

JAKIE GATUNKI PTAKÓW SĄ NAJBARDZIEJ NARAŻONE NA KOLIZJE Z SZYBAMI?

Poprawna odpowiedź brzmi: niemal wszystkie, aczkolwiek są ptaki mniej i bardziej narażone na takie wypadki. Problem nie dotyczy nielotów, z pewnością dużo bezpieczniej mogą czuć się też ptaki wędrujące wysoko i w dzień czy choćby ptaki

W zależności od toru lotu, prędkości i czasu, jaki upłynął od zderzenia, ślady pozostawione przez ptaka mają różną postać. Nie zawsze będzie to leżąca pod szybą martwa lub oszołomiona ofiara. Najczęściej jedyną pozostałością po uderzeniu jest kępka piór czy nawet jedno małe piórko, które przylepiło się do szyby. Może to też być odbicie sylwetki ptaka lub jej części (głowa, skrzydło, pierś)
fot. Ewa Zysk-Gorczyńska

Gdy ptaki widzą w szybach własne odbicie, traktują je jak rywala, którego trzeba przegonić. Zdesperowane podejmują walkę, która toczy się czasami nawet kilka godzin
fot. Ewa Zysk-Gorczyńska

morskie. Oczywiście te gatunki ptaków, które żyją w pobliżu człowieka, ulegają kolizjom z transparentnymi powierzchniami dużo częściej. Jednak i te, które unikają siedzib ludzkich, podczas migracji lub w pogoni za ofiarą mogą ponieść śmierć w wyniku takiego zderzenia. Niektóre badania wskazują na to, że podczas dyspersji polegowej¹ i migracji młode osobniki uderzają znacznie częściej w transparentne powierzchnie niż osobniki dorosłe tego samego gatunku.

¹ Dyspersja polegowa – nieukierunkowane rozprzestrzenianie się ptaków, głównie młodych, po okresie lęgowym.

JAK WIELKI JEST TO PROBLEM?

Jak się okazuje – olbrzymi. Pierwsze doniesienie dotyczące kolizji ptaka z szybą pochodzi sprzed niemal 200 lat (1832 r.). Dotyczyło ono jastrzębia, który w pogoni za swoją ofiarą uderzył w szybę szklarni. Od tego momentu jest niestety tylko gorzej, szczególnie że przybyło budynków, w których szkło odgrywa dominującą rolę, popularne stały się przepuszczające światło ekrany dźwiękochłonne, wiaty przystankowe, balustrady. To, co wizualnie piękne i efektowne dla człowieka, dla ptaków stanowi śmiertelne zagrożenie. Problem najlepiej poznany jest w Stanach Zjednoczonych. Szacuje się, że szklane żniwo zbiera tam około miliarda ptaków rocznie. Pojedyncze przypadki śmierci często nie są zauważane, ale niemal każdy spektakularny wypadek, np. dotyczący śmierci kilkudziesięciu lub kilkuset osobników, jest od razu nagłaśniany przez media. Tak było w październiku 2019 roku, kiedy w mieście Charlotte w Karolinie Północnej kolizji z oświetlonymi szybami galerii uległo około 300 osobników kominiarczyka amerykańskiego, jeryzka z rodzaju *Chaetura* o statusie zagrożonego wyginięciem (VU). Ponad sto ptaków zginęło na miejscu, a reszta była w tak silnym oszołomieniu, że ich rekonwalescencja trwała kilka dni. W październiku 1954 roku pod słynnym Empire State Building w Nowym Jorku znaleziono 100 martwych ptaków, należących do 17 gatunków. W 1964 roku podczas trzech dni migracji ptaków na Florydzie odnotowano 4707 ofiar kolizji z budynkami. W Kanadzie, w Toronto podczas trzech lat obserwacji odnotowano 5454 martwe ptaki, które zginęły w wyniku kolizji z 54 budynkami. Oszacowano, że każdy z tych budynków co roku jest przyczyną śmierci średnio 733 ptaków.

